Patrimoniul cultural local valorificat prin portalul Europeana

Sorina STANCA

Biblioteca Județeană „Octavian Goga" Cluj
„Octavian Goga" Cluj County Library
Personal e-mail: sorina_stanca@yahoo.com

The Local Cultural Patrimony Capitalized through the Europeana Portal

The article is an overview of the digitization process in Europe and Romania, starting with Lund Principles and continuing with European initiatives for IT supporting and promoting the cultural heritage for all by establishing Information Society Technologies, Framework Programme FP5 and FP6.

An important step toward digitization in Europe was made in August 2006, when the Commission adopted a Recommendation on digitisation and digital preservation which urged EU Member States to set up large-scale digitisation facilities and to tackle copyright related issues, to accelerate the process towards the European digital library.

Romania made a few steps forward by elaborating the document: Public Policy for the digitization of cultural resources and the realization of the Digital Library of Romania and also an Action Plan for that. Unfortunately the budget to support this policy was not allocated.

Keywords: Digitization, cultural heritage, public libraries, Europeana

Despre digitizare și biblioteci digitale în România

Parcursul României în domeniul digitizării documentelor de bibliotecă este marcat de câteva etape importante pe care le voi menționa în paragrafele următoare, dar, mai întâi, voi încerca o clarificare a termenului de bibliotecă digitală.

Elena Târziman definește, într-un articol,[1] termenul de bibliotecă digitală: *intuitiv înțelegem prin bibliotecă digitală conceptul organizatoric care reunește resursele informaționale în formă electronică, structurate în baze de date, produse și aplicații multimedia, accesibile prin intermediul unor tehnologii de informare și comunicare*.

O altă definiție a bibliotecii digitale o oferă Dan Matei, care spune: *o bibliotecă digitală este un sistem informatic care administrează o colecție de resurse informaționale digitale autonome, pentru a le prezerva pe temen lung și a le pune la dispoziția utilizatorilor săi prin intermediul unor mecanisme specifice care facilitează regăsirea, navigarea și accesul.*[2]

Urmare a recomandărilor făcute de Comisia Europeană în țara noastră, în anul 2007, s-a realizat de către Biblioteca Națională a României (BNR), un studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor[3]. Din concluziile acestui studiu am reținut: se impune recuperarea rezultatelor proiectelor anterioare și integrarea lor într-un sistem unitar, în cadrul Bibliotecii Digitale Naționale; proiectul de digitizare trebuie să se desfășoare după un plan bine stabilit, atât la nivel local cât și la nivel național; se impune stabilirea unui corpus documentar pentru patrimoniul românesc, propus spre digitizare și integrat apoi în colecțiile Bibliotecii Digitale Europene (EDL).

Tot în anul 2007 s-a făcut și o primă inventariere a documentelor digitizate în sistemul național de biblioteci[4]. Documentul elaborat de Biblioteca Națională a României are 788 de pagini și oferă o imagine, la momentul creării sale, cu privire la documentele digitizate în bibliotecile românești. Numărul acestor documente se spune că ar fi

12.163. Din păcate, documentul nu a fost actualizat după crearea sa şi consider că ar fi fost de preferat o bază de date care să conţină descrierile bibliografice ale documentelor respective, care să poată fi actualizată şi să ofere multiple posibilităţi de căutare.

Comisia Naţională a Bibliotecilor, organism creat conform Legii bibliotecilor nr. 334/2002, a elaborat, în 2007, *Strategia Bibliotecilor din România*[5], document ce conţine principalele direcţii de urmat în procesul de digitizare în partea denumită *Direcţia strategică nr. 2 - Crearea unui mediu digital de căutare şi de regăsire a informaţiilor*. Din păcate activitatea acestei comisii a încetat în anul 2009.

Începutul anului 2008 aduce validarea de către Guvernul României a documentului: *Politică publică pentru digitizarea resurselor culturale şi realizarea Bibliotecii Digitale a României (document care din păcate nu mai este în acest moment disponibil online)*. Ministerul Culturii şi Cultelor a numit, prin Ordinul nr. 2244/15.04.2008, o comisie de specialitate pentru coordonarea activităţilor prevăzute în cadrul politicii publice, comisie care, pentru patrimoniul cultural scris, are în componenţă 5 membri din cadrul reţelei naţionale de biblioteci. Misiunea comisiei este de a coordona activitatea de digitizare a patrimoniului cultural scris, la nivel naţional.

Obiectivele majore ale *Politicii publice pentru digitizarea resurselor culturale* vizau: îmbunătăţirea, coordonarea şi eficientizarea proceselor de digitizare a resurselor culturale la nivel naţional; sporirea numărului de resurse culturale reprezentative digitizate, diversificarea şi conservarea acestora; creşterea gradului de accesibilitate a publicului utilizator de Internet la resursele culturale naţionale.

În sprijinul acestei politici publice s-a creat şi un *Plan de acţiuni* (nu este disponibil online la momentul publicării articolului) pentru o perioadă de 7 ani, 2008-2014, care cuprindea activităţile ce trebuiau derulate, responsabilităţile, bugetul, precum şi rezultatele aşteptate.

Constituirea Bibliotecii Digitale Naţionale[6]*, parte componentă a Bibliotecii Digitale Europene, are ca principal scop conservarea şi protecţia patrimoniului cultural naţional existent în bibliotecile din Sistemul Naţional de Biblioteci precum şi promovarea colecţiilor şi lărgirea accesului la informaţie*, se spune pe pagina web a Bibliotecii Naţionale a României. Din păcate, paşii făcuţi sunt mici şi nu există suportul financiar constant al autorităţilor pentru activităţile de digitizare din România.

Un alt eveniment demn de a fi semnalat este intrarea României, prin Biblioteca Naţională, în proiectul european ENRICH, în luna aprilie 2008. Proiectul ENRICH - portalul manuscriselor europene - a fost finanţat prin programul eContentPlus, coordonat de Biblioteca Naţională a Cehiei şi principalul său obiectiv a fost de a asigura accesul neîngrădit, distribuit, la patrimoniul documentar european, specializat în manuscrise, incunabule, carte veche şi rară, precum şi alte documente istorice. Proiectul s-a derulat în perioada decembrie 2007-noiembrie 2009.

Biblioteca Naţională a României contribuie şi la *The European Library*[7] (*The European Library* este un serviciu gratuit ce oferă acces la resursele a 48 de biblioteci naţionale din Europa în 35 de limbi) prin proiectul TELplus şi finanţat prin programul eContentplus. (alte informaţii se găsesc la: http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/cooperation/telplus/index.php). Prin portalul TEL, care este un punct de acces unic, cetăţenii de oriunde pot folosi resursele tuturor bibliotecilor naţionale participante.

Eforturile de îndrumare metodologică ale BNR s-au concretizat şi prin elaborarea şi publicarea documentului *Ghidul de digitizare* - Pilonul tematic „Biblioteci", versiune 01/30.10.2009[8]. Acest document a fost elaborat în colaborare cu Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran" Timişoara, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu" Iaşi, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I" Bucureşti, Asociaţia Naţională a Bibliotecarilor şi Bibliotecilor Publice din România şi Biblioteca Academiei Române. Documentul este structurat în trei părţi: prima este o parte teoretică, a doua se referă la fişiere, formate şi metadate, iar cea de a treia parte conţine date tehnice legate de procesul de digitizare. Deşi dorinţa iniţială a creatorilor documentului *Ghid de digitizare* - Pilonul tematic „Biblioteci" a fost de a-l supune dezbaterii, actualizării şi completării, acest deziderat a rămas nerealizat şi astăzi.

Un alt efort făcut în domeniul digitizării, care trebuie obligatoriu menţionat în acest context, este studiul: *Stadiul actual, etapele, nevoile de echipament şi instruire ale bibliotecilor publice în vederea realizării Bibliotecii Digitale a României*[9]. Acest studiu, elaborat de către Asociaţia Naţională a Bibliotecarilor şi Bibliotecilor Publice din România în anul 2008, conţine informaţii foarte utile şi documentate în legătură cu diferite proiecte de digitizare derulate în lume, precum şi despre stadiul digitizării în bibliotecile publice din România.

Un alt pas în vederea creării *Bibliotecii Digitale a României* a fost făcut de Institutul de Memorie Culturală (CIMEC) prin participarea la proiectele europene care au ca obiectiv central contribuţii la realizarea portalului Europeana. Aceste proiecte sunt: European Digital Library Network (EDL-Net), ATHENA (finanţat prin programul e-ContentPlus, 2008 - 2011) şi EUROPEANA 1 (finanţat prin programul e-ContentPlus, 2009 - 2010). De asemenea, trebuie remarcat efortul directorului CIMEC, Dan Matei, care a tradus documentul *Elemente semantice Europeana*[10] în limba română, document care a fost folosit de multe biblioteci din România pentru transferul metadatelor asociate obiectelor digitale spre Europeana. În prezent Europeana a furnizat un set nou „Europeana Data Model"[11], EDM, despre care există informaţii actualizate permanent pe portalul Proeuropeana. Acest document descrie elementele cheie

ale unei noi infrastructuri planificate de agregare și o direcție de parcurs pentru a o dezvolta și implementa de-a lungul anilor următori. EDM a fost elaborat împreună cu specialiști din biblioteci, muzee, arhive și din domeniul colecțiilor audio-vizuale din întreaga Europă.

Colecții speciale digitizate în biblioteci din România: studii de caz

În literatura de specialitate am întâlnit mai multe definiții ale termenului „colecții speciale", dintre acestea am reținut una care mi se pare potrivită în contextul bibliotecilor românești: „orice colecție de materiale de bibliotecă având peste 150 de ani vechime"[12], colecție în care intră și ziarele. Așadar manuscrisele, cărțile vechi și rare, documentele din arhivele personale, periodicele vechi, fotografiile, hărțile s.a. sunt documente clasificate în bibliotecile românești și nu numai, ca fiind „colecții speciale".

În descrierea principalelor realizări ale bibliotecilor românești în domeniul digitizării colecțiilor speciale am să pornesc cu exemplul de constituire a Bibliotecii Digitale Naționale, care este sarcina Bibliotecii Naționale a României și care trebuie să includă toate colecțiile digitale din toate tipurile de biblioteci. Trebuie să amintesc, de la început, inițiativele altor biblioteci, anterioare demarării acestui proiect, care s-au făcut ca urmare a unor proiecte de colaborare sau parteneriate cu diferite biblioteci din Europa și nu numai. Astfel de inițiative găsim atât în rândul bibliotecilor publice, cât și în rândul bibliotecilor universitare.

Colecțiile speciale ale Bibliotecii Naționale a României au la bază fondurile unor colecționari celebri[13], la care se adaugă documente reprezentative ale culturii românești și universale, manuscrise literare, acte și documente, corespondență, cărți vechi și rare, exemplare cu legături originale sau artistice, cu ilustrații semnate de artiști renumiți, cu dedicații sau însemnări care au aparținut unor personalități, ediții originale, ediții princeps, fotografii, lucrări de artă, hărți, atlase, ziare și reviste vechi, foi volante s.a.. Amintim aici câteva din colecțiile importante: biblioteca lui Ion I. C. Brătianu, colecția de documente a lui Alexandre Saint-Georges, fondurile Scarlat Rosetti, fondurile Exarcu și Gheorghe Adamescu și fondurile unui vestit colecționar și bibliofil de mare clasă Constantin Karadja[14]. Acestea din urmă se găsesc în trei depozite: Arhivele Naționale din București, Biblioteca Academiei și Biblioteca Națională a României.

Biblioteca Digitală a României conținea, în anul 2010, următoarele colecții: documente istorice sec. XV – XIX (557 documente), carte veche străină (186 documente), manuscrise moderne și contemporane (23 documente), stampe (194 documente), carte manuscrisă de patrimoniu (161 documente), fotografii (975 documente), periodice românești vechi (2 colecții anuale 1862 și 1863), carte veche românească (111 documente) și incunabule (136 documente)[15].

Documentele istorice sec. XV – XIX provin din arhive familiale – Cantacuzino-Pașcanu, Sturza-Bîrlădeanu, Beldiman Magdalena, Ștefan Bonachi, Grigore Buicliu, Elena D. Catargi, Ghe. Ghibănescu, N. Docan și conțin informații despre sate, mănăstiri și moșii din Țara Românească și Moldova. În marea lor majoritate sunt acte de vânzare cumpărare, zapise, ispisoace, hotărnicii de moșii, acte de judecată, danii, scutiri de impozite, întăriri de drepturi de proprietate.

Aceste colecții digitale conțin o mică parte a colecțiilor speciale deținute de Biblioteca Națională a României, iar pentru creșterea lor este necesară o susținere financiară adecvată.

Platforma de lucru folosită pentru punerea la dispoziția utilizatorilor a documentelor digitale este aplicația de management a obiectelor digitale DIGITOOL, EXLIBRIS din softul integrat de bibliotecă Aleph. Interfața pentru public nu este foarte prietenoasă (vezi figura 1), iar metadatele sunt destul de vagi, dar, totuși, este important că resursele sunt disponibile on-line și orice cercetător poate să aibă acces la documentul pe care îl caută, cu condiția să știe exact ce caută. Metadatele îmbogățite sunt foarte importante, mai ales în cazul documentelor manuscrise, fotografiilor, stampelor, hărților, deoarece atunci când se face interogarea bazei de date în legătură cu un anume subiect, căutarea se face numai în metadate.

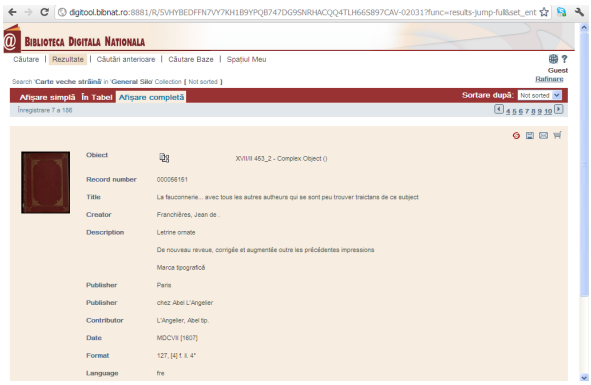

Figura 1 – pagina web a Bibliotecii Digitale Naționale

Un proiect de digitizare important pentru România este *Biblioteca Digitală a Bucureștilor* (figura 2- portalul *Biblioteca Digitală a Bucureștilor*) Proiectul Bibliotecii Metropolitane București, a demarat în 1999. În prezent, *Biblioteca Digitală a Bucureștilor* [16] oferă acces la un fond de peste 2000 de volume ce însumează cca. 1.000.000 pagini, câteva sute de imagini și câteva resurse sonore digitizate.

În patrimoniul Bibliotecii Metropolitane București s-a constituit fondul documentar consacrat memoriei comunitare locale, ce cuprinde lucrări de referință privitoare la istoria capitalei, precum: N. Iorga (*Istoria Bucureștilor, Bucureștii de acum un veac, Conducător istoric*

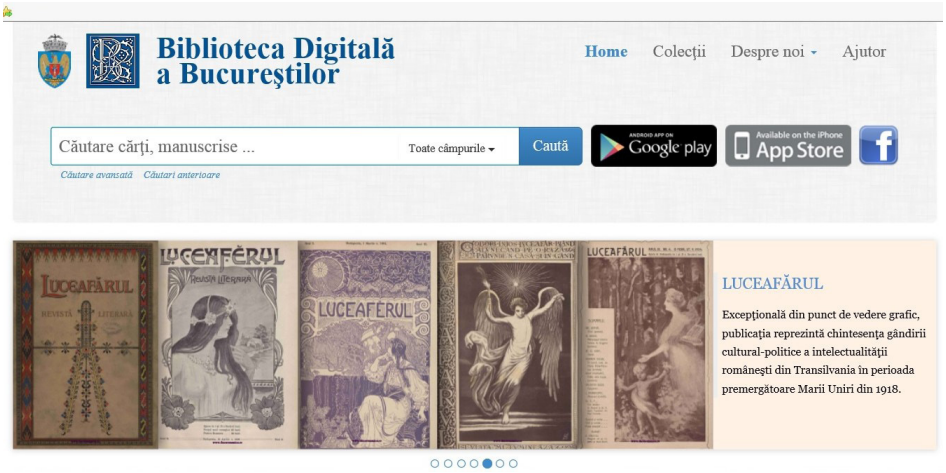

Figura 2 - portalul Biblioteca Digitală a Bucureştilor

la bisericile din Bucureşti şi împrejurimi), G. Ionnescu-Gion (*Istoria Bucureştilor*), D. Pappazoglu (*Istoria fondării oraşului Bucureşti*), I. Licherdopol (*Bucureşti*), C. C. Giurgescu (*Istoria Bucureştilor*), Frédérique Damé (*Bucarest en 1906*), H. Stahl (*Bucureştii ce se duc*), G. Potra (*Documente privitoare la istoria oraşului Bucureşti, Din Bucureştii de altădată* ş.a.), D. Caselli (*Cum au fost Bucureştii odinioară*), A. Bacalbaşa (*Bucureştii de altădată*), P. Morand (*Bucarest*)[17]. O parte a acestui patrimoniu este inclus în *http://digibuc.ro/,* alături de documente din colecţiile Bibliotecii Academiei Române.

Câteva informaţii tehnice despre acest proiect trebuie inserate aici, deoarece platforma de lucru folosită este aplicaţia de management a obiectelor digitale DIGITOOL, EXLIBRIS din softul integrat de bibliotecă Aleph. În activitatea de digitizare a documentelor şi de prelucrare a fişierelor rezultate s-a ţinut cont de cerinţele tehnice şi standardele în domeniu promovate în cadrul proiectelor: Europeana, Galica şi Minerva. Dacă analizăm portalul descoperim că acesta oferă posibilitatea realizării căutării în două variante: căutare simplă, care permite regăsirea unui termen atât în câmpurile de date bibliografice, cât şi în textele documentelor prezentate în format PDF şi căutare complexă, care permite folosirea operatorilor booleeni, căutări combinate în mai multe câmpuri şi rafinarea după formatul fişierelor. Descrierea documentelor este realizată pe baza schemei de metadate Dublin Core (simplă şi extinsă). Schimbul de date se realizează pe baza protocolului OAI-PMH (Open archive initiative-Protocol for metadata harvesting).[18]

În efortul naţional de aliniere la practicile europene din domeniul digitizării documentelor de bibliotecă se înscrie şi participarea la proiectul european EuropeanaLocal[19], finanţat de Comisia Europeană prin programul eContentplus - Best Practice Networks - Reţele de bune practici. Durata proiectului a fost de 36 luni (1 iunie 2008 - 30 iunie 2011), iar bugetul de 4.3 milioane Euro (80% finanţat de Comisia Europeană) s-a împărţit între cei 32 de parteneri din 27 de ţări europene.

Obiectivele cheie ale proiectului au fost: ajutor pentru regiuni pentru implementarea infrastructurii şi standardelor *Europeana*; stimularea acordurilor de agregare din domenii înrudite (biblioteci, muzee, arhive şi alte instituţii culturale); promovarea digitizării la nivel local sau regional; promovarea şi facilitarea participării la *Europeana* şi a altor deţinători locali/regionali de conţinut digital, în afara celor menţionaţi mai sus. Toate aceste obiective sunt foarte importante pentru munca de cooperare necesară pentru crearea bibliotecii digitale a oricărei ţări.

Structura colecţiilor locale cu care România poate fi regăsită în portalul *Europeana* prin intermediul proiectului *EuropeanaLocal* este: manuscrise, cărţi din colecţiile de istorie locală, monografii, periodice vechi, documente de arhivă, imagini, documente audio şi documente video.

Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga" Cluj, cu o experienţă de peste 20 ani de lucru în proiecte europene, a fost coordonatorul şi partenerul naţional în proiectul *EuropeanaLocal*. Biblioteca noastră şi-a asumat un rol dificil în condiţiile în care digitizarea în România s-a făcut haotic, fără a fi respectate câteva reguli importante şi fără nici un plan. În anul 2007, când am pornit la drum în construirea proiectului *EuropeanaLocal*, în ţara noastră nu exista încă o strategie bine definită pentru digitizare şi nici proiecte în derulare care să se constituie în modele. Multe biblioteci au digitizat colecţii în primul rând pentru a le prezerva, iar mai apoi pentru a le oferi, în format digital, utilizatorilor. La începutul proiectului am întâmpinat dificultăţi datorate barierei lingvistice, mulţi dintre termenii folosiţi în limba engleză neavând corespondent în limba română.

Cea mai importantă realizare a primului an al proiectului a fost iniţierea partenerilor furnizori de conţinut în realizarea metadatelor asociate obiectelor digitale. Ne-am folosit de experienţa altor parteneri din proiect care aveau deja create portaluri naţionale şi am învăţat, împreună, să construim metadatele asociate

obiectelor digitale. Am avut ca punct de plecare cerințele *Europeana*, formulate în documentul *Elementele semantice Europeana - Europeana Semantic Elements* (varianta în limba engleză)[20]. Versiunile acestui document au fost urmărite permanent, astfel că am adoptat mereu modificările aduse și le-am comunicat și partenerilor din țară care au avut rolul de furnizori de conținut.

Deoarece trebuie asigurată uniformitatea descrierilor, ele urmând a fi integrate în portalul *Europeana*, în cadrul atelierelor tehnice s-au discutat în principal următoarele aspecte: criterii de selecție a documentelor pentru digitizare; adoptarea unui anumit format pentru documentele digitizate (text tipărit, muzică tipărită, manuscrise, imagini - rezoluție minimă - 300 dpi); convenție comună privind denumirea obiectelor digitale; clarificarea termenului „colecție locală", care definește acele documente deținute de fiecare partener în parte, ce conțin informații despre zona/regiunea în care este situată instituția parteneră; drepturi de autor - documentele propuse pentru colecția digitală trebuie să aparțină domeniului public (vezi: Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe; Legea nr. 334/2002 privind bibliotecile; Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural; Legea nr. 135/2007 privind arhivarea documentelor în formă electronică; Legea nr. 186/2003 privind susținerea și promovarea culturii scrise); construcția metadatelor asociate obiectelor digitale cu respectarea cerințelor proiectului; crearea serverelor OAI-PMH; adoptarea formatelor de schimb, xml.

Participarea la proiect a permis preluarea experiențelor țărilor avansate din punct de vedere al creării bibliotecilor digitale, crearea de nuclee de competență în câteva biblioteci publice, din toate regiunile istorice ale României, care vor putea oferi consultanță colegilor bibliotecari și nu numai, care doresc să demareze proiecte de digitizare.

Partenerii furnizori de conținut din România antrenați în proiectul Europeana Local au fost: Arhivele Naționale - Direcția Județeană Cluj, Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila, Biblioteca Județeană „Octavian Goga" Cluj - partener coordonator, Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman" Dolj, Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu" Hunedoara, Biblioteca Județeană „V. A. Urechia" Galați, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu" Maramureș, Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu" Neamț, Biblioteca Județeană Timiș, Centrul Județean pentru Promovarea și Conservarea Culturii Tradiționale Cluj și Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.

Cele mai actuale date despre contribuția românească la Europeana se găsesc la adresa: http://www.bjc.ro/new/index.php?contributia-romaneasca-la-biblioteca-digitala-europeana/.

Concluzii

Așa cum am arătat mai sus, abia la presiunea Comisiei Europene, s-au făcut pași importanți în organizarea procesului de digitizare la nivel național, dar, din păcate, acești pași nu au fost susținuți financiar în conformitate cu *Planul de acțiuni* elaborat în baza *Politicii publice pentru digitizarea resurselor culturale și* aprobate de către Guvernul României în anul 2008.

În prezent, multe proiecte de digitizare derulate la inițiativa bibliotecilor sunt înghețate din lipsa fondurilor sau, au fost demarate numai în ideea că digitizarea este un proces „la modă" și deci trebuie făcut, astfel că multe biblioteci dețin în colecțiile lor documente în format digital, dar care nu sunt accesibile publicului datorită inexistenței metadatelor și a softurilor necesare creării de biblioteci digitale.

Așa cum rezultă din analiza făcută în acest articol în partea despre *Colecții speciale digitizate în biblioteci din România: studii de caz*, resursele nevalorificate din bibliotecile românești sunt numeroase. Aș mai aminti aici colecțiile de periodice care nu există în format digital și sunt deosebit de perisabile, nemaipunând la socoteală faptul că existența lor în format digital, ocerizarea lor sau un soft performat pentru crearea unei biblioteci digitale ar permite accesul full text la informația căutată, care s-ar realiza mult mai rapid și în mai multe surse concomitent.

Considerăm că, printr-un program coordonat la nivel național, viabil și finanțat corespunzător ar putea fi valorificate colecțiile digitale existente în bibliotecile românești, s-ar exclude dublarea muncii prin digitizarea în mai multe biblioteci a acelorași documente, s-ar îmbunătăți accesul la documentele existente în format digital.

O altă problemă aflată în fața bibliotecilor este prezervarea pentru generațiile viitoare a colecțiilor curente, a cărților tipărite, a presei, a altor documente ce reflectă istoria curentă și care, în prezent, există parțial în colecțiile bibliotecilor. O atenție specială trebuie acordată presei, care se găsește atât în format tradițional, cât și, din ce în ce mai mult în ultima vreme, în format electronic. Se știe că, de multă vreme, preocuparea bibliotecilor publice este crearea bibliografiilor locale. Din păcate, în toate marile biblioteci județene resursele alocate pentru această activitate sunt puține și nu pot acoperi explozia informațională a ultimilor ani. Totuși, aceste bibliografii locale se pot constitui în resurse încă nexploatate de către istorici sau cercetători și, în acest sens, proiectele de digitizare în bibliotecile județene ar putea avea ca punct de plecare aceste bibliografii. Aici munca nu se poate suprapune, deoarece publicațiile locale au doar o anumită răspândire teritorială.

Note:

1. Elena Târziman, *Biblioteca digitală – o încercare de definire*, în Revista Biblioteca, nr. 6, 2005, p.175
2. Dan Matei, *Spre Europeana.eu: o introducere în bibliotecile digitale*, București, CIMEC, 2009, p. 7
3. *Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală*

și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor [on line] 2007; citit la 8 feb. 2010; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/2_3_b.pdf
4. *Inventarierea documentelor digitizate în sistemul național de biblioteci* [on line] 2007; citit la 9 feb. 2015; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Studiu%20Fezabilitate/1.2.1-RAPORT-INVENTARIERE-site.pdf
5. *Strategia Bibliotecilor din România* [on line] 2007; citit la 8 feb. 2014; disponibil la http://www.bibnat.ro/Strategia-Bibliotecilor-din-Romania-s35-ro.htm#d2
6. *Biblioteca Digitală Națională* [on line] [2007]; citit la 2 aprilie 2015; disponibil la http://www.bibnat.ro/Biblioteca-Digitala-Nationala-s135-ro.htm
7. *The European Library* citit la 10 iul. 2014; disponibil la http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/ro/index.html
8. *Ghidul de digitizare* [on line] 2009 oct. 30; citit la 12 iun. 2015; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Ghid%20de%20digitizare_Pilonul%20tematic_Biblioteci_versiunea01_25_11_2009.pdf
9. *Stadiul actual, etapele, nevoile de echipament și instruire ale bibliotecilor publice în vederea realizării Bibliotecii Digitale a României* [on line] 2008; citit la 21 nov. 2014; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Studiu%20Fezabilitate/Studiu-ANBPR.pdf
10. *Elemente semantice Europeana* citit la 19 mai 2012; disponibil la http://culturalia.pbworks.com/f/Specificarea-ESE-v3-1-ro.pdf
11. *Europeana Data Model*, citit la 20 mai 2015; disponibil la http://pro.europeana.eu/page/edm-documentation
12. Alice Prochaska, *Colecțiile speciale din perspectivă internațională*, în Biblioteconomie. Culegere de traduceri prelucrate, București, Biblioteca Națională a României, Anul XL, nr. 2, 2005, p. 82
13. Anca Andreescu, *Colecții speciale*, în Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării, Anul 6, nr. 2, 2010, pp. 65-68
14. Georgeta Penelea-Filiti, Lia Brad-Chisacof, *Comorile unei arhive*, București, Editura Demiurg, 1996, p.5
15. Anca Andreescu, op. cit.
16. *Prezentare Biblioteca Digitală a Bucureștilor* citit la 11 mai 2015; disponibil la http://digibuc.ro/statutul-bibliotecii
17. Fondul Documentar despre București, citit la 4 mai 2015; disponibil la http://old.bmms.ro/continut/xhtml/ro/filiale/P58_18.html
18. Ibidem
19. *Proiectul EuropeanaLocal* citit la 19 dec. 2014; disponibil la http://www.europeanalocal.eu/eng
20. *Europeana Semantic Elements* [on line] 2009 iun. 8; citit la 10 iun. 2010; disponibil la http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=104614b7-1ef3-4313-9578-59da844e732f&groupId=10602

Bibliography:

Alice Prochaska, *Colecțiile speciale din perspectivă internațională / Special Collections in International Perspective*, in *Biblioteconomie. Culegere de traduceri prelucrate / Biblioteconomy. A Collection of Arranged Translations*, București, Biblioteca Națională a României, Anul XL, nr. 2, 2005, p. 82
Anca Andreescu, *Colecții speciale / Special Collections*, in Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării, Anul 6, nr. 2, 2010, pp. 65-68
Biblioteca Digitală Națională [on line] [2007]; citit la 2 aprilie 2015; disponibil la http://www.bibnat.ro/Biblioteca-Digitala-Nationala-s135-ro.htm
Dan Matei, *Spre Europeana.eu: o introducere în bibliotecile digitale / Towards Euroeana.eu: An Introduction in Digital Libraries*, București, CIMEC, 2009, p. 7
Elemente semantice Europeana citit la 19 mai 2012; disponibil la http://culturalia.pbworks.com/f/Specificarea-ESE-v3-1-ro.pdf
Elena Târziman, *Biblioteca digitală – o încercare de definire / Digital Library - An Attempt to a Definition*, in Revista Biblioteca, nr. 6, 2005, p.175
Europeana Data Model, citit la 20 mai 2015; disponibil la http://pro.europeana.eu/page/edm-documentation
Europeana Semantic Elements [on line] 2009 iun. 8; citit la 10 iun. 2010; disponibil la http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=104614b7-1ef3-4313-9578-59da844e732f&groupId=10602
Fondul Documentar despre București, citit la 4 mai 2015; disponibil la http://old.bmms.ro/continut/xhtml/ro/filiale/P58_18.html
Georgeta Penelea-Filiti, Lia Brad-Chisacof, *Comorile unei arhive / The Treasures of an Archive*, București, Editura Demiurg, 1996, p.5
Ghidul de digitizare [on line] 2009 oct. 30; citit la 12 iun. 2015; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Ghid%20de%20digitizare_Pilonul%20tematic_Biblioteci_versiunea01_25_11_2009.pdf
Prezentare Biblioteca Digitală a Bucureștilor citit la 11 mai 2015; disponibil la http://digibuc.ro/statutul-bibliotecii
Proiectul EuropeanaLocal citit la 19 dec. 2014; disponibil la http://www.europeanalocal.eu/eng
Stadiul actual, etapele, nevoile de echipament și instruire ale bibliotecilor publice în vederea realizării Bibliotecii Digitale a României [on line] 2008; citit la 21 nov. 2014; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Studiu%20Fezabilitate/Studiu-ANBPR.pdf
Strategia Bibliotecilor din România [on line] 2007; citit la 8 feb. 2014; disponibil la http://www.bibnat.ro/Strategia-Bibliotecilor-din-Romania-s35-ro.htm#d2
Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor [on line] 2007; citit la 8 feb. 2010; disponibil la http://www.bibnat.ro/dyn-doc/2_3_b.pdf
The European Library citit la 10 iul. 2014; disponibil la http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/ro/index.html